

Тетяна МАСЛОВА

МАКРОФІНАНСОВІ ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛЬНОГО СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ

Досліджено питання глобального старіння населення. Обґрунтовано особливості впливу процесів старіння населення на макроекономічну стабільність. Запропоновано заходи, що пов'язані із врегулюванням макроекономічних наслідків глобального старіння населення.

Як показує історичний досвід багатьох країн, глибинні теоретичні напрацювання класиків і сучасних дослідників макроекономічної науки є достатнього вагомими. На практиці представлено твердження красномовно продемонструвала глобальна фінансово-економічна криза, масштабність і глибина якої ознаменувалися відродженням певних економічних ідей минулого століття. Заходи, що базуються на цих ідеях, були взяті на озброєння і нині посідають помітне місце в системі антикризового регулювання урядів і центральних банків розвинених країн, оскільки й надалі спрямовуються на врегулювання проблем, що пов'язані з відновленням економічного зростання, подоланням боргових криз, збалансуванням державних бюджетів, підтримкою позицій міжнародних резервних валют, усуненням загроз для світової економічної безпеки, гарантуванням соціальної справедливості тощо. На даному етапі наявна тенденція до ескалації фінансових проблем у системі державних фінансів для багатьох країн, особливо на тлі розгортання процесів глобального старіння населення, що посилюється з кожним десятиліттям, зумовить перегляд певних теоретичних уявлень сучасних дослідників про те, якими

мають бути практичні засади проведення макроекономічної політики.

Поряд з тим, потрібно сказати, що ще у минулому столітті у світі відбулися значні зміни. У процесі свого історичного розвитку людство накопичило чимало проблем політичного, соціального, економічного характеру, проте шляхи щодо їх врегулювання ніколи не виходили за межі окремих країн. Глобальні проблеми сучасності торкаються практично усіх аспектів людського життя, зумовлюють значні економічні і соціальні втрати, змінюють побудову світового економічного порядку, а тому заслуговують найпильнішої уваги і всебічного дослідження.

Перші наукові дослідження з приводу вивчення економічних проблем глобального старіння населення розпочалися доволі давно. Протягом останніх десятиліть окремі аспекти зазначених проблем висвітлювали у працях демографи, соціологи, економісти. Аналіз впливу демографічних процесів на показники макроекономічної стабільності міститься у працях Н. Батіні [2], Д. Блума [3], Р. Джаксона [9], Дж. Каллегарі [2], Д. Кеннінга [3], К. Накашіми [9], Н. Хоу [9]. З'ясування макроекономічних наслідків старіння населення та шляхи їх врегулювання представлено у працях А. Алічі

[2], Дж. Кароне [3], Д. Костелло [3], Р. Лі [2], Е. Мейсона [2], М. Сіракави [11].

Метою статті є дослідження особливостей розгортання довгострокових ризиків у системі глобального старіння населення, аналіз їх впливу на макрофінансову стабільність, напрацювання узгоджених підходів з приводу їх врегулювання.

Глобальне старіння населення є достатньо глибоким процесом, що спричинений зниженням рівня народжуваності і збільшенням середньої тривалості життя. Перша тенденція виявляється внаслідок зниження у віковій структурі населення світу відносної частки молодих людей віком до 15 років. Друга тенденція пов'язана зі зростанням питомої ваги літніх людей. Суттєві розходження між темпами зростання населення у більшості розвинених країн і у деяких країнах з ринками, що розвиваються, пояснюються, насамперед, різносторонністю процесів народжуваності, смертності, міграції, як у часовому вимірі, так і з огляду на окремо взяті країни світу, раси й етнічні групи. Сучасні демографічні процеси зумовлюють так званий "демографічний перехід" від періоду високої смертності і високої народжуваності до періоду низької смертності і народжуваності, що, своєю чергою, у довгостроковому періоді буде призводити до більш різкого старіння населення багатьох економік світу.

З огляду на це, потрібно зазначити, що протягом XIX–XX ст. питома вага людей літнього віку у світі істотно зросла. Зокрема, у 1950 р. даний показник становив 8% від усієї чисельності населення світу, а до 2000 р. сягнув близько 10%. Згідно з останніми даними ООН, питома вага людей віком 65 років і старше у 2050 р. становитиме приблизно 22% від загальної чисельності населення світу. Як наслідок, до 2050 р. кожен четвертий житель розвинених країн і кожен сьомий житель країн з ринками, що

розвиваються, перебуватиме у віці 65 років і старше. До прикладу, в Японії у 2010 р. частка літніх людей становила 22,6%, тоді як у 2050 р. сягне близько 39,3%. За аналогією, для Південної Кореї у 2010 р. цей показник був на рівні 11%, а до 2050 р. сягне приблизно 36,1%, для Італії – 20,4% і 34,8%, для Німеччини – 20,5% і 34,1%, для Польщі – 13,5% і 31,6%, для Канади – 14,1% і 26,9%, для Франції – 17% і 26,6%, для Росії – 12,9% і 25,9%, для Китаю – 8,2% і 23,9%, для Великобританії – 16,6% і 23%, для США – 13% і 20,5%, для Бразилії – 6,9% і 20,3%, для Мексики – 6,6% і 19,8%, для Індії – 4,9% і 11,9% [9]. Як наслідок, вже до середини XXI ст. населення таких країн, як Бразилія, Мексика, США, Китай значною мірою торкнуться процеси старіння, тоді як Пд. Корея, Тайвань, Сінгапур будуть "боротися" з Німеччиною, Італією, Японією за звання "найстарішої" крани світу.

На думку Р. Лі і Е. Мейсона, населення багатьох країн світу старіє різними темпами [2]. Для країн з більш низьким рівнем доходів домінуючою демографічною тенденцією є зростання частки населення молодого віку щодо частки людей літнього віку. Зазначена демографічна ситуація ще протягом найближчих десятиліть буде спостерігатися у деяких країнах Африки на південь від Сахари та в Індії. Хоча населення розвинених країн вже зазнало процесів старіння, проте найбільш складний етап старіння припаде приблизно на 2050 р. Водночас для країн з ринками, що розвиваються, частка населення, що перебуває у трудовій діяльності, вже досягнула максимального значення. Таким чином, найближчим часом очікується швидке старіння населення країн Східної Азії і Латинської Америки, тоді як у деяких країнах Південної Азії, Африки, Близького Сходу старіння населення настане значно пізніше.

Наведені демографічні показники слугують підтвердженням того, що на подаль-

ших історичних етапах розвитку глобальної економіки динамічність розгортання демографічних дисбалансів буде невпинно пришвидшуватись. Наслідками такого процесу стануть певні негативні зміни, що матимуть не лише демографічний, а й економічний, соціальний, геополітичний характер. Ґрунтовні дослідження МВФ дають підстави стверджувати, що процеси глобального старіння населення провокують ризики для макрофінансової стабільності, вагомим чином впливають на особливості проведення макроекономічної політики (табл. 1, 2).

Потрібно зазначити, що за період глобальної фінансово-економічної кризи проведена макроекономічна політика багатьох розвинених країн значною мірою не виправдала себе. Фінансові проблеми призвели до накопичення стійких бюджетних дисбалансів, скорочення податкових надходжень, а також зростання видатків на певні соціальні програми й антикризові заходи. Запроваджені фіскальні стимули виступали чи не основним джерелом економічного зростання, тоді як застосовані заходи монетарної політики мали лише короткостроковий ефект. На сучасному етапі основною проблемою для багатьох розвинених країн залишається необхідність зниження частки надмірного боргового навантаження. Емпіричні дослідження К. Рогоффа і К. Рейнхарт засвідчують, що темпи економічного зростання значно знижуються, коли рівень державного боргу переважає поріг 90% від ВВП [5]. Станом на початок 2011 р. рівень державного боргу в Японії становив 200% від ВВП, у Греції – 145% від ВВП, в Італії – 118,6% від ВВП, у Сінгапурі – 101,2% від ВВП, у США – 98,5% від ВВП, у Бельгії – 96% від ВВП, у Португалії – 93,3% від ВВП, в Ісландії – 92,8% від ВВП, в Ірландії – 92,5% від ВВП, у Канаді – 85% від ВВП. Наведені показники демонструють наявну потребу цих країн у зна-

чному борговому фінансуванні, низький рівень їх платоспроможності, а також залежність від фінансових ринків. Саме тому передчасна фіскальна консолідація на основі зменшення видатків чи збільшення податків може загрожувати тривалою стагнацією. Складність боргових проблем багатьох розвинених країн, що пов'язана із погашенням державного боргу і можливостями обслуговування відсотків за ним, поглиблюється й тим, що розгортання сучасних демографічних дисбалансів здатне погіршити стан практично усіх фундаментальних макроекономічних показників. Мірою того, як питома вага людей літнього віку у загальній віковій структурі населення країни зростає, кредитоспроможність країни-боржника знижується, що, відповідно, призводить до падіння суверенних кредитних рейтингів, втрати довіри з боку глобальних інвесторів, скорочення зовнішнього кредитування, а також погіршення макрофінансової стабільності загалом. Особливо простежується тенденція до того, що старіння населення обумовлює зростаюче фінансування соціальних видатків для людей літнього віку (фінансування пенсій, медичних послуг, довгострокового догляду). Соціальні видатки здатні витіснити майбутні потенційно важливі інвестиційні програми, що можуть бути спрямовані на фінансування інших пріоритетних галузей країни, зокрема, освіти, навколишнього середовища, національної оборони, надання міжнародної допомоги тощо. Таким чином, з метою ефективного управління державним боргом важливого значення потрібно надавати розрахунку майбутніх трансфертів, тобто так званих "міжчасових пасивів". Зазначені зобов'язання незабезпечені резервами, оскільки їх передбачувана вартість першочергово залежать від довгострокових видатків системи соціального забезпе-

Вплив старіння населення на макроекономічну стабільність*

Метод	Змінна	Вплив	Канали
Система національних рахунків	Споживання	Зміна структури витрат у бік мобільності внутрішніх товарів і послуг	Модель споживання людей літнього віку (до прикладу, у 2007 р. в Італії), що неорієнтована на експорт товарів і послуг, призводить до зростання цін на дані товари, падіння чистого експорту і підвищення реального обмінного курсу.
	Інвестиції	Скорочення інвестиційного доходу	В умовах розгортання процесів старіння може відбутися падіння відсоткових ставок і зниження рентабельності державних інвестицій. Якщо уряд країни не буде зважати на динаміку чисельності населення, неефективний розподіл існуючого державного капіталу (зокрема, видатків на фінансування освітніх закладів, фінансової інфраструктури) поставить під загрозу здатність держави забезпечувати потреби майбутніх поколінь.
	Заощадження	Зниження приватних і державних заощаджень	Згідно з теорією життєвого циклу, зростання частки літніх людей у віковій структурі населення призведе до скорочення існуючої норми заощаджень. В умовах зниження темпів народжуваності і присутності стійких еміграційних трендів, відбудеться скорочення частки людей, залучених у трудовій діяльності. Як наслідок, видатки, пов'язані із соціальним забезпеченням, охороною здоров'я та іншими соціальними програмами, будуть зростати, тоді як податкові надходження до бюджету значною мірою знижуватимуться. Це, у свою чергу, призведе до погіршення фінансових умов країни, а зростання бюджетного дефіциту послабить прогноз боргової стійкості у довгостроковій перспективі.
	Платіжний баланс	Скорочення сальдо рахунку поточних операцій	Чистий ефект падіння приватних і державних заощаджень на поточному рахунку суттєво залежить від відносної зміни заощаджень та інвестицій. Очікується, що у довгостроковому періоді даний ефект матиме місце як для країн із профіцитом поточного рахунку, так і для країн із дефіцитом поточного рахунку. Скорочення сальдо рахунку поточних операцій, до прикладу, у таких провідних країнах, як Китай чи Японія, може зумовити тенденції до збалансування глобальних фінансових дисбалансів.
Виробнича функція Кобба-Дугласа	ВВП	Скорочення темпів економічного зростання	Вважається, що навички є важливим внеском в інноваційні і науково-технічні аспекти розвитку економіки. Проблема демографічного переходу обумовлює скорочення творчих і підприємницьких навичок, тим самим призводить до зниження темпів економічного зростання. Емпіричні дослідження МВФ доводять, що показник ВВП країни позитивно корелює зі зростанням частки людей працездатного віку, і негативно – зі зростанням питомої ваги літніх людей у загальній віковій структурі населення. Емпіричні дані країн ОЕСП засвідчують, що якісна структура зайнятості повинна бути оптимальною, однак в умовах старіння населення існує ризик переважання частки працівників старшого віку.
	Капітал	Зниження реальних відсоткових ставок	Старіння населення, ймовірно, призведе до поступового зростання вартості праці, а також супутнього падіння довгострокових реальних відсоткових ставок. Послаблення кривої дохідності зумовить зниження ефективності монетарної політики, що значною мірою вплине на економічну діяльність таких фінансових інституцій, як комерційні банки, страхові компанії, пенсійні фонди. Водночас зазначений ефект може бути компенсований за рахунок скорочення заощаджень старіючого населення.
	Праця	Неоднозначний вплив на пропозицію робочої сили	Старіння населення зумовлює тенденцію до скорочення робочої сили, що може призвести до відсутності як кваліфікованих, так і некваліфікованих працівників. Компенсаційні фактори, пов'язані із залученням частки літніх людей до трудової діяльності (до прикладу, за рахунок підвищення офіційного пенсійного віку) чи заохочення міграції, зможуть послабити ефект скорочення робочої сили. Зростання вартості праці зумовить зниження очікуваної віддачі від інвестицій. Однак зазначені вище компенсаційні фактори, такі як підвищення офіційного пенсійного віку чи імміграція, здатні підвищити ефект очікуваної віддачі від інвестицій.
	Продуктивність	Зниження продуктивності праці	Попит на товари і послуги з боку літніх людей є значно вищим, ніж з боку інших вікових груп. Враховуючи, як правило, низькі темпи зростання продуктивності праці у секторі послуг, ця ситуація обумовить тенденції до зниження продуктивності праці в економіці загалом.

* Складено на основі [6].

чення. Згідно з розрахунками Центру стратегічних і міжнародних досліджень США, у багатьох країнах світу державні видатки, спрямовані на фінансування пенсій, медичного обслуговування, довгострокового догляду для людей літнього віку, з часом будуть лише зростати. Наведену ситуацію можна розглянути наступним чином (табл. 3).

За оцінками Р. Джаксона, Н. Хоу, К. Накашіми, вже до кінця 2020-х рр. більшість розвинених країн зазнають поглиблення

боргових криз, економічної стагнації, політичних баталій, пов'язаних із необхідністю вирішення питань щодо реформування систем соціального забезпечення, медичного обслуговування тощо [9]. Саме тому з метою зниження довгострокових ризиків для макрофінансової стабільності уряди багатьох країн світу вже впроваджують комплексні підходи щодо вирішення негативних наслідків старіння населення. Зазначені заходи знаходять своє відображення практично в усіх політичних програмах.

Таблиця 2

Вплив старіння населення на фінансову стабільність*

Статті балансу	Вплив	Канал
Активи	Перерозподіл заощаджень від ризикових до більш надійних активів може призвести до потенційної недооцінки ризиків	Зростання попиту з боку літніх людей на більш надійні активи (у тому числі, активи пенсійних фондів) може призвести до нестачі цих активів, а також завищення їх вартості. Поряд з тим, оскільки вкладання коштів у більш ризикові активи все частіше уникають, існує можливість недооцінки їх вартості. Дана ситуація може бути врівноважена завдяки діяльності приватних пенсійних фондів, що вкладають кошти у ризикові активи задля підвищення очікуваної прибутковості. Недооцінка вартості більш ризикових активів може бути компенсована також за рахунок діяльності глобальних інвесторів, що переважно вкладають власні заощадження у більш дешеві ризикові активи.
	Падіння цін на активи може призвести до відчуття так званого "ефекту багатства"	Стверджується, що зниження цін на активи тісно взаємопов'язане із розгортанням процесів старіння населення. До прикладу, старіння населення знижує попит на житло, а тому зумовлює падіння цін на нерухомість. Той самий принцип стосується й цін на акції, що перебувають в обігу на міжнародних ринках, хоча їх вартість є дещо менш чутливою до змін, зумовлених процесами старіння. Таким чином, негативний ефект багатства має дефляційні наслідки (до прикладу, як це було у Японії), що значною мірою уповільнює економічну діяльність в країні.
Зобов'язання	Зміни обсягу позик можуть впливати на бізнес-модель банку	Бізнес-модель банку тісно взаємопов'язана із життєвим циклом поведінки споживачів банківських послуг. Як правило, позичальниками банківських установ виступають люди молодого віку, оскільки у них присутня потреба у позиках на оплату освіти, житла. Зі зниженням кількості молодих позичальників, традиційні види банківських послуг будуть скорочуватись. Дана ситуація може створити ризики для фінансової стабільності банків, оскільки заощадження населення все частіше спрямовуються на ринки капіталу саме завдяки інвестиційній діяльності пенсійних фондів.
	Ризик збільшення середньої тривалості життя значною мірою вплине на діяльність уряду, корпорацій і фізичних осіб	Старіння населення значною мірою пов'язане із ризиком збільшення середньої тривалості життя. В сучасних умовах не достатньо інструментів для хеджування даного ризику. Система соціального забезпечення може зіткнутися зі значними фінансовими наслідками, оскільки збільшення середньої тривалості життя може призвести до істотного погіршення фінансового рахунку і послаблення боргової стійкості країни.

* Складено автором на основі [6].

Загальні державні видатки у 2007–2040 рр., пов’язані з процесами старіння населення*

Країни		У % до ВВП			
		2007 р.	2020 р.	2030 р.	2040 р.
1	Індія	1,9	3,1	4,2	3,6
2	Мексика	2,4	3,3	3,9	5,1
3	Чилі	6,0	6,8	7,0	7,5
4	Китай	2,8	4,6	6,1	8,0
5	Росія	5,8	7,5	8,7	10,2
6	Польща	10,1	12,0	13,1	13,9
7	Корея	3,4	7,4	11,0	14,1
8	Канада	8,3	10,9	13,2	14,7
9	Австралія	8,9	10,7	12,9	14,9
10	США	8,9	12,5	15,1	16,3
11	Швейцарія	9,8	12,6	15,7	17,4
12	Великобританія	12,1	14,0	16,4	18,2
13	Японія	14,1	15,4	15,9	18,4
14	Швеція	15,7	16,6	18,1	19,2
15	Бразилія	8,8	12,5	16,3	20,4
16	Німеччина	15,8	17,3	20,0	21,7
17	Нідерланди	12,0	15,7	20,0	23,5
18	Франція	16,6	19,4	21,8	23,5
19	Італія	18,0	19,9	22,3	24,7
20	Іспанія	14,3	17,0	20,6	26,1

* Складено на основі [10].

Значна увага при цьому приділяється заходам, спрямованим на:

- збалансування державних фінансів за рахунок оптимального фінансування соціальних, медичних, освітніх програм;

- реформування системи пенсійного забезпечення шляхом підвищення офіційного пенсійного віку і переходу до певних типів пенсійних внесків;

- досягнення більшої ефективності ринків зайнятості, зокрема, створення нових робочих місць, особливо серед молодих людей віком до 25 років;

- налагодження податкової політики за рахунок розширення податкової бази, посилення адміністрування і контролю, усунення корупції;

- забезпечення якісного і доступного медичного обслуговування;

- вдосконалення міграційного законодавства.

З одного боку, вищезгадані заходи спрямовані на підвищення національних заощаджень та інвестицій, стимулювання економічного зростання і зайнятості, а з іншого боку, повинні не допускати розгортання боргових криз у довгостроковому періоді. Зважаючи на певні політичні рішення деяких країн, можна дійти висновку, що практично для будь-якої країни світу шляхи врегулювання макрофінансових наслідків складної демографічної ситуації мають певні своєрідні особливості і складнощі впровадження, оскільки їх необхідно засто-

совувати комплексно і послідовно, особливо з урахуванням динаміки усіх макроекономічних показників.

Показовим є досвід Польщі, де система пенсійного забезпечення є достатньо складною і однією із найбільш універсальних у світі. Наприкінці 1990-х рр. у в країні було запроваджено перший етап пенсійної реформи, що ґрунтується на системі індивідуальних пенсійних рахунків. Суть полягала у тому, щоб пов'язати розмір пенсійних виплат з величиною страхового внеску, а також наблизити рівень майбутньої пенсії до рівня заробітної плати. З того часу пенсійна система країни складається з трьох рівнів. Перший рівень – фонд соціального страхування (FUS), що перебуває у розпорядженні Інституту соціального страхування. Фінансування фонду відбувається за рахунок обов'язкових внесків на соціальне страхування (відрахувань з доходів осіб, що перебувають у трудовій діяльності), субсидій з державного бюджету, короткострокових комерційних кредитів. Внески фонду зараховуються на індивідуальний рахунок, проте вони не інвестуються і не створюють прибутку, оскільки виплачуються нинішнім пенсіонерам у вигляді державних пенсій, пенсій по інвалідності, у зв'язку з хворобою, нещасними випадками та ін. Зазначені кошти також не успадковуються в разі настання смерті. Другий рівень – відкритий недержавний пенсійний фонд (OFE). Обов'язкові щомісячні внески фонду (19,52% від заробітної плати) частково зараховуються на індивідуальний рахунок до приватних пенсійних фондів. Кошти інвестуються в економіку, звільняються від сплати податку на прибуток, а також з певними обмеженнями можуть передаватися у спадщину. Третій рівень – добровільне недержавне пенсійне забезпечення, що охоплює професійні пенсійні системи (PPE), індивідуальні пенсійні рахунки (IKE), інші добровільні форми заощаджень для виходу на

пенсію. Перший і другий рівень пенсійного забезпечення є обов'язковим, тоді як третій рівень – добровільним.

Починаючи з 2012 р., у Польщі запроваджено новий етап пенсійної реформи, що пов'язаний із поступовим підвищенням офіційного пенсійного віку для чоловіків і жінок до 67 років, а також переглядом розміру трудового стажу для певних професійних груп. Поряд з тим, для багатьох країн питання визначення оптимального офіційного пенсійного віку є чи не одним із найбільш проблематичних заходів, що спрямовані на реформування систем пенсійного забезпечення. Процес підвищення пенсійного віку має відбуватися досить поступово, обов'язковим чином при цьому необхідно зважати на демографічну ситуацію в країні, враховувати середню тривалість, якісь і рівень життя населення, умови праці, а також певні можливості для дострокового виходу на пенсію.

Зазначимо, що у світі в період 1950–1955 рр. середня тривалість життя становила 47 років, тоді як упродовж 2000–2005 рр. сягнула 65 років і старше. І, як очікується, у 2045–2050 рр. становитиме 75 років. На думку К. Ментона, Е. Стелларда, Д. Толлі, в країнах, де населення веде здоровий спосіб життя, очікувана тривалість життя може досягнути 95–100 років. Однак деякі дослідники мають протилежну думку з цього приводу. Так, Н. Лі і Р. Лі вважають, що до 2050 р. очікувана тривалість життя у США зросте до 84,9 років, тоді як в Японії підвищиться приблизно до 88,1 років. За прогнозами Дж. Ольшанські, Б. Карнеса, А. Дезескель, середня очікувана тривалість життя населення не зможе перевищити 85 років. Згідно з дослідженнями Д. Блума і Д. Кеннінга, процесам збільшення середньої тривалості життя можуть загрожувати значні ризики, зокрема, пандемія грипу, стійкість вірусів до антибіотиків, ожиріння, екологічні катастрофи, падіння економіки чи війни [3].

Зазначена ситуація обумовлює збільшення потреб населення у медичній допомозі, а тому й необхідність належного фінансування системи охорони здоров'я. Останнім часом у багатьох країнах світу вартість медичного обслуговування значно зросла, перевищивши доходи домашніх господарств і темпи інфляції. До прикладу, за останні два десятиліття у Китаї спостерігається значний ріст бюджетних видатків на медичне обслуговування. Як наслідок, у 2009–2011 рр. уряд Китаю запровадив трирічну реформу системи охорони здоров'я, основна мета якої полягала у тому, щоб до 2020 р. забезпечити надійне і доступне медичне обслуговування для населення країни. Реформа системи охорони здоров'я містила низку заходів. По-перше, забезпечення доступності медичних послуг для усіх верст населення шляхом розвитку медичного обслуговування у сільській місцевості, розширення доступу до програм медичного страхування, а також зниження вартості медичних послуг. По-друге, зниження витрат за рахунок реалізації програм, пов'язаних із формуванням вартості цін на лікарські препарати і медичні послуги. По-третє, підвищення якості медичного обслуговування шляхом проведення наукових досліджень, вдосконалення медичних технологій, підвищення стандартів нагляду і регулювання, забезпечення якості лікарських препаратів, оснащення медичних закладів, кваліфікації медичного персоналу.

Таким чином, глобальні проблеми людства потребують більш детального переосмислення, застосування відповідних глобальних рішень, значної координації зусиль з приводу їх урегулювання. Аналітичні дослідження МВФ наводять комплексний підхід щодо можливостей врегулювання негативних наслідків глобального старіння населення. Зокрема, виокремлюються наступні ґрунтовні пропозиції, що першо-

чергово стосуються питань інтеграції старіючого населення в усі аспекти людського розвитку, участі літніх людей у прийнятті потенційно важливих політичних рішень, фундаментального реформування існуючих пенсійних систем, сприяння забезпеченню якості і доступності медичного обслуговування для населення світу тощо [6].

На основі вищезазначеного можемо зробити наступні висновки.

По-перше, зважаючи на демографічні прогнози, вже до середини XXI ст. найбільш відчутно наслідки від процесів глобального старіння населення зазнають більшість економічно розвинених країн і деякі країни з ринками, що розвиваються. Саме тому найближчим часом проблеми в сфері державних фінансів для багатьох економік світу будуть загострюватись не лише з огляду на дестабілізуючі фактори, що виникають у короткостроковому періоді, але й у зв'язку із достатньо важливими змінами глобального характеру, що мають місце у довгостроковому періоді.

По-друге, класичним прикладом порушення макроекономічної рівноваги в системі глобального старіння є проблема значного рівня державного боргу, нагромадження якого може відбуватися частково за рахунок зростання сукупних державних видатків, пов'язаних із пенсійним забезпеченням, медичним обслуговуванням, довгостроковим доглядом, іншими соціальними програмами для людей літнього віку. Як наслідок, протягом наступних десятиліть потреба у застосуванні ефективної боргової політики в системі заходів макроекономічного регулювання значною мірою посиляться.

По-третє, процеси старіння населення розвиваються і проявляються доволі повільно, проте збільшення середньої тривалості життя вагомим чином впливає на стан фінансових ринків, чисельність і склад робочої сили, державні фінанси, економіч-

не зростання, приватні заощадження тощо. Зважаючи на це, багатьом країнам світу необхідне широкомасштабне реформування систем соціального забезпечення і охорони здоров'я, а також підвищення ефективності ринків зайнятості.

Література

1. Офіційний сайт Міністерства праці і соціальної політики Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mpips.gov.pl/>.
2. Финансы и развитие, июнь 2011, Международный Валютный Фонд // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/index.htm>.
3. Финансы и развитие, сентябрь 2006, Международный Валютный Фонд // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/index.htm>.
4. Alexander Böersch, "Debt Crisis 2.0: Aging and public finances", *Deloitte Research*, Jan.24, 2012.
5. Carmen M. Reinhart & Kenneth S. Rogoff, "Growth in a Time of Debt," *American Economic Review*, American Economic Association, 2010.
6. *Global Financial Stability Report: The Quest for Lasting Stability*, Washington: International Monetary Fund, April 2012.
7. Report "Addressing the challenge of global ageing – funding issues and insurance solutions", eds. Patrick M. Liedtke and Kai-Uwe Schanz, Geneva Association, June 2012.
8. Report "Ageing in the Twenty-First Century: A Celebration and A Challenge", United Nations Population Fund (UNFPA) and HelpAge International, 2012.
9. Richard, Jackson, "Global Aging and the Future of Emerging Markets", *Center for Strategic and International Studies*, 2011.
10. Richard, Jackson, "Executive Summary from Global Aging Preparedness Index", *Center for Strategic and International Studies*, October 2010.
11. Shirakawa, Masaaki, "Sustainability of Government Debt: Preconditions for Stability in the Financial System and Prices", Article Contributed to the *Banque de France Financial Stability Review*, 2012.